

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ САДІВНИЦТВА

О.С. Тупчій, аспірант

Уманський національний університет садівництва

У статті досліджено основні теоретико-методичні засади визначення економічної ефективності промислового садівництва. Детально розглянуто найбільш поширені наукові методи і підходи щодо визначення економічної ефективності.

Ключові слова: економічна ефективність, методи дослідження, продукція садівництва, садівничі підприємства.

Постановка проблеми. В умовах посилення міжнародної та внутрішньої конкуренції у виробництві продукції садівництва виникає нагальна необхідність створення дієвого механізму управління ефективністю господарської діяльності галузі з виробництва плодів та ягід. Механізм підвищення ефективності виробництва в цілому представляє собою систему взаємопов'язаних форм, заходів і методів управління, організації та стимулювання виробництва, яка спрямована на забезпечення його прибутковості та конкурентоспроможності. Функціонування механізму підвищення ефективності виробництва базується на оцінці, аналізі та прогнозуванні ефективності.

Завдання дослідження. Проаналізувати теоретико-методичні положення оцінювання економічної ефективності виробництва продукції садівництва у сучасних ринкових умовах та розробити методичні рекомендації щодо пошуку шляхів підвищення економічної ефективності виробничо-господарської діяльності садівничих підприємств.

Результати досліджень. В умовах ринкової економіки в садівництві, як і в інших галузях сільського господарства, особлива увага приділяється забезпеченню високої економічної ефективності виробництва, суть якої полягає в одержанні максимального ефекту відносно витрат матеріально-технічних ресурсів і затрат праці.

На думку Єрмакова О.Ю. [1], для оцінки економічної ефективності садівництва доцільним є використання таких показників: вартість валової, товарної продукції; собівартість 1 ц плодів, ягід, 1 тис. саджанців; розмір прибутку (чистого доходу); трудо-матеріало- та енергомісткість одиниці продукції; рентабельність виробництва; норма прибутку, % [1, с. 23–24].

Основним економічним показником, що характеризує ефективність всього процесу виробництва на підприємстві, є собівартість продукції, оскільки цей показник відображає рівень організації виробничого процесу, технічний рівень, продуктивність праці та інше [1, с. 92–93].

Найбільш розповсюдженим показником при визначенні економічної ефективності сільськогосподарського виробництва є рівень рентабельності [2, 3]. Цей показник за рівних цін відбиває лише ефективність поточних виробничих витрат, а не ефективність функціонування всього капіталу, не враховує швидкість його обороту [4, с.302]. Отже, не зовсім правомірним є застосування рівня рентабельності як інтегрального показника ефективності виробництва, стверджують деякі вітчизняні науковці. Головним недоліком є те, що у витратній основі не враховується вартість землі. Тому, поряд з визначенням рентабельності необхідно враховувати ефективність використання землі [5, с. 16].

Серед багатьох організаційно-економічних факторів, що безпосередньо впливають на рівень економічної ефективності садівництва, важливе місце займають спеціалізація й оптимальна концентрація виробництва [6, с. 35]. При цьому рівень концентрації плодоягідного виробництва залежить від вільної площі, наявності трудових ресурсів та фондозабезпеченості господарства для розширення виробництва.

При проведенні групувань за рівнем концентрації плодівих і ягідних насаджень О.Ю. Єрмаков пропонує використовувати такий показник, як обсяг виробництва садівницької продукції: «... цей показник є ємним і найбільш точним показником рівня концентрації галузі, відображаючи, з одного боку, площу – вал, а з іншого – результативний показник інтенсифікації – урожайність» [1, с.117]. П.Ф. Дуброва стверджує, що саме від урожайності плодово-ягідних культур зале-

жить собівартість продукції садівництва й вихід її на одиницю витраченого робочого часу, а також розмір прибутку й рівень рентабельності виробництва [7, с.29].

При визначенні економічної оцінки різних типів плодкових і ягідних насаджень помологічних сортів використовують такі показники: капітальні вкладення на створення 1 га насаджень (балансова вартість 1 га насаджень); затрати праці на створення 1 га саду (ягідника); вступ насаджень у товарне плодоношення; врожайність; виробничі витрати на 1 га насаджень; собівартість реалізації 1 ц плодів, ягід; реалізаційна ціна 1 ц продукції; затрати праці на виробництво 1 ц плодів, ягід; прибуток з 1 га саду, ягідника; рівень рентабельності виробництва продукції; коефіцієнт економічної ефективності капітальних вкладень у створення насаджень; строк окупності насаджень [8, с. 41 – 42].

На думку групи науковців [4, с. 12], показники ефективності виробництва плодово-ягідної продукції доцільно розподілити на дві групи. Перша пов'язана із визначенням ефективності використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, друга – з ефективністю використання землі. До першої групи показників належать: витрати праці на виробництво одиниці продукції, собівартість одиниці продукції, ціна, прибуток в розрахунку на одиницю продукції, рівень рентабельності, норма прибутку. До другої групи відносять урожайність, вихід товарної продукції і прибутку з одиниці площі плодоносних насаджень.

В умовах ринкових відносин С.П. Азізов, П.К. Канінський, В.М. Скупий пропонують визначати додатково такі ідентифікатори: грошовий потік (сума прибутку і амортизаційних відрахувань), підприємницький інтервал (різниця між загальною сумою грошових надходжень та умовно змінними витратами), рівень адаптованості підприємства (відношення прибутку до умовно постійних господарських витрат), рівень окупності власного капіталу (відношення прибутку до власного капіталу) [9, с. 802].

Разом з тим, вважаємо, що найповнішу економічну оцінку використання плодоягідних насаджень можна отримати лише за умов одночасного врахування економічної ефективності витрат на виробництво продукції та капітальних вкладень у створен-

ня насаджень, тобто застосування інтегрованого комплексного (щодо контролю) показника ефективності.

При визначенні ефективності капітальних вкладень на закладку й вирощування садів і ягідників використовують такі показники: урожайність плодово-ягідних насаджень; витрати праці на виробництво 1 ц плодів; собівартість 1 ц продукції; розмір прибутку на 1 га плодоносних насаджень; строк окупності капітальних вкладень, що обчислюють шляхом ділення балансової вартості насаджень на розмір прибутку, одержаний із плодоносних насаджень [7, с. 203].

При дослідженні економічної ефективності промислового садівництва важливо враховувати ефективність (окупність) інвестицій в основний капітал – створення плодоягідних насаджень і формування виробничої інфраструктури в галузі. Основні показники економічної ефективності інвестицій в основний капітал – це коефіцієнт економічної ефективності інвестицій у створення плодоягідних насаджень (1) та строк їх окупності (2) :

$$K_{ein} = \frac{П + a}{K} * e , \quad (1)$$

де $П$ – середньорічний прибуток, грн;

a – амортизаційні відрахування з балансової вартості насаджень, грн;

K – капітальні вкладення (інвестиції) на створення насаджень, грн;

e – частка багаторічних насаджень в обсязі всього необоротного капіталу галузі, %;

$$T = \frac{1}{K_{ein}} + T_n , \quad (2)$$

де T – строк створення насаджень або лаг (строк трансформації насаджень в основний капітал), років [8, с. 102; 10, с. 88-89].

Висновки. Наведена система показників дає можливість поетапно проаналізувати економічну ефективність виробництва плодів і ягід з метою визначення недоліків і переваг

конкретних технологій, обґрунтувати механізми підвищення конкурентоспроможності промислового виробництва садівницької продукції та напрями вдосконалення організаційно-господарської структури садівницьких підприємств регіону.

Список використаних джерел:

1. Ермаков А.Е. Развитие и эффективность садоводческих предприятий разных форм хозяйствования : моногр. / А.Е. Ермаков — К. : Віпол, 1997. — 293 с.
2. Андрійчук В.Г. Про необхідність комплексного використання в планово-економічній роботі показників рентабельності / В.Г. Андрійчук // Удосконалення економічного механізму функціонування аграрних підприємств в умовах невизначеності : Зб. наук. праць Міжнародної науково-практичної конференції 19-20 травня 2004 р. — К. : КНЕУ, 2004. — С. 30 — 36.
3. Пасхвер Б.Й. Рентабельність агросфери: проблеми стабільності / Б.Й. Пасхвер // Економіка України. — 2004. — № 2. — С. 73 — 82.
4. Ціноутворення в процесі реформування АПК України (1990-2001 рр.). / За ред. О.М. Шпичака. — К. : ІАЕ, 2002. — 499 с.
5. Яцух О.О. Сади "Перемоги". Досвід функціонування агропромислового підприємства / О.О. Яцух // Сад, виноград і вино України. — 2000. — № 2 — 3. — С. 16 — 17.
6. Шестопаль О.М. Віддача інтенсивного саду / О.М. Шестопаль. — К. : Товариство «Знання» УРСР, 1990. — 48 с. — (Сер. 9 «Земля і люди»; №2).
7. Экономика и организация промышленного садоводства / [Дуброва П.Ф., Каганович И.М., Стрельников В.В. и др.] ; под ред. П.Ф. Дуброва. — М. : Колос, 1981. — 255с.
8. Методика економічної та енергетичної оцінки типів плодоягідних насаджень, помологічних сортів і результатів технологічних досліджень у садівництві / За ред. О.М. Шестопаля. — К. : Інститут садівництва УААН, 2002. — 133 с.
9. Організація виробництва і аграрного бізнесу в сільськогосподарських підприємствах : підручник / С.П. Азізов, П.К. Канінський, В.М. Скупий ; За ред. проф. С.П. Азізова. — К. : ІАЕ, 2001. — 834 с.
10. Фейеш Ш. Современный плодовый сад : пер. с венгерского / Ш. Фейеш ; Под ред. и с предисл. З.А. Метлицкого. — М. : Колос, 1964 . — 128 с.

О.С. Тупчий. Методические основы исследования экономической эффективности производства продукции садоводства.

В статье исследованы основные теоретико-методические основы определения экономической эффективности промышленного садоводства. Подробно рассмотрены наиболее распространенные научные методы и подходы к определению экономической эффективности.

O. Tupchiy. Methodological foundations of the economic efficiency of the gardening production.

The article examines the main theoretical and methodological basis for determining the economic efficiency of industrial gardening. The most common research methods and approaches to determining of the economic efficiency were considered in details.